

GIMENOLEPIDOZNING EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI VA UNING PROFILAKTIK CHORA-TADBIRLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Bakirov Asadullo Abdiqodirovich

SamDTU Epidemiologiya kafedrasi, assistent o'qituvchisi

Annotatsiya: gimenolepidoz — bu gimenolepis qurtlari (*Hymenolepis nana* va *Hymenolepis diminuta*) sabab bo'ladigan parazitlar kasallik bo'lib, asosan oshqozon-ichak tizimini ta'sir qiladi. Ushbu kasallik global miqyosda tarqalgan bo'lib, sanitariya sharoitlari yomon bo'lgan hududlarda keng tarqaladi. Gimenolepidozning epidemiologik xususiyatlari, jumladan, tarqalish joylari, infeksiyalangan populyatsiyalar va kasallik belgilari, kasallikning jiddiyligini va uning profilaktika choralarini ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: gimenolepidoz, infeksiya, gigiena, epidemiologiya, sanitariya sharoitlari, profilaktika, kasallik belgilari, tarqalish, sog'liqni saqlash tizimi, salomatlikni yaxshilash, kompleks yondashuvlar.

Аннотация: гименолепидоз – паразитарное заболевание, вызываемое червями гименолеписа (*Hymenolepis nana* и *Hymenolepis diminuta*), поражающее преимущественно желудочно-кишечную систему. Это заболевание имеет глобальное распространение и распространено в районах с плохими санитарными условиями. Эпидемиологическая характеристика гименолепидоза, включая ареал распространения, зараженные популяции и симптомы заболевания, свидетельствуют о тяжести заболевания и необходимости разработки профилактических мероприятий.

Ключевые слова: гименолепидоз, инфекция, гигиена, эпидемиология, санитарные условия, профилактика, симптомы заболевания, распространение, система здравоохранения, оздоровление, комплексные подходы.

Abstract: hymenolepidosis is a parasitic disease caused by hymenolepis worms (*Hymenolepis nana* and *Hymenolepis diminuta*), which mainly affects the gastrointestinal system. This disease has a global distribution and is prevalent in areas with poor sanitation. Epidemiological characteristics of hymenolepidosis, including distribution areas, infected populations, and disease symptoms, indicate the severity of the disease and the need to develop preventive measures.

Key words: hymenolepidosis, infection, hygiene, epidemiology, sanitary conditions, prevention, disease symptoms, spread, healthcare system, health improvement, complex approaches.

Inson uchun xarakterli kasalliklar orasida gelmintozlar etakchi o'rinlardan birini egallaydi. JSST bergan ma'lumotlarga ko'ra Afrika, Osiyo va Lotin Amerikasi Davlatlari aholisining 90% dan ortig'i gelmintozlar bilan kasallanish xavfi ostida yashaydilar. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, bolalar o'tkir yuqumli kasalliklar salmog'ida parazitlar O'RVI dan so'ng 2-o'rinni egallaydi. Jahon banki bahosiga ko'ra esa, ichak gelmintozlari keltiradigan iqtisodiy zarar diareya, sil va yurak qon tomir kasalliklaridan so'ng 4-o'rinda turadi. 270 dan ortiq gelmintozlar odamlarda kuzatiladigan turli kasalliklar sababchisi hisoblanadi. Ushbu kasalliklar bilan asosan go'dak bolalar

kasallanadilar. Parazitar kasalliklar deyarli hamma mamlakatlarda uchraydi.

Jahon miqyosida gelmintozlar bilan 1,5 milliard kishi kasallangan. Ulardan 1269 mln. askaridoz, 932 mln. ankilostomidozlar, 637 mln. trixotsefaliozlar, 353 mln. enterobiozlar, 77 mln. teniarinxozlar, 39 mln. gimenolepidozlar, 15 mln. difillobotrioza, 10 mln. rishta bilan kasallanganlarni tashkil etadi. Ko'pchilik hududlarda gelmintozlarning endemikligi ijtimoiy iqtisodiy, tarixiy va demografik jarayonlar bilan bog'liq. SHuning uchun ushbu kasalliklarga qarshi kurashish ham iqtisodiy, ham siyosiy jihatdan dolzarb hisoblanadi. Aholining madaniy va turmush darajasining yaxshilanganligi shahar va qishloq xo'jaligi tadbirlarini amalga oshirish madaniyatining oshganligi hamda gelmintozlarga qarshi rejali profilaktik choralarni doimiy ravishda olib borilishi, respublikamizda ushbu parazitar kasalliklar bilan kasallanish ko'rsatkichlari sezilarli darajada pasayishiga olib keldi. SHu bilan birga erishilgan muvaffaqiyatlarga qaramay, O'zbekistonda gelmintozlarning 10-12 turi qayd etilmoqda. Enterobioz, gimenolepidoz, askaridoz, teniarinxoz, trixotsefalioz kabi gelmintozlar ba'zi viloyatlarda ommaviy ravishda tarqalgan. O'zbekiston sharoitida gelmintozlarga mansub gimenolepidozlar asosan Namangan, Farg'ona, Sirdaryo va Surxondaryo viloyatlarning tog'li va tog' oldi tumanlarida qolgan tumanlarga nisbatan ko'p qayd qilinmoqda.

Gimenolepidoz — bu gimenolepis qurtlari (*Hymenolepis nana* va *Hymenolepis diminuta*) sabab bo'ladigan parazitar kasallik bo'lib, asosan oshqozon-ichak tizimini ta'sir qiladi. Ushbu kasallik global miqyosda tarqalgan bo'lib, ayniqsa, sanitariya sharoitlari yomon bo'lgan hududlarda keng tarqalgan. Gimenolepidozning epidemiologik xususiyatlarini o'rganish va profilaktik choralarni takomillashtirish sog'liqni saqlash tizimining muhim vazifalaridan biridir.

Gimenolepidozning epidemiologik xususiyatlari quyidagilardan iborat: 1) ushbu parazitar kasallik kontagioz yo'l orqali yuqadi; 2) ko'pincha bog'cha yoshidagi bolalar kasallanadi; 3) klinik belgilarsiz kechadi va o'lim ko'rsatkichlari nihoyatda past; 4) aholi orasida kasallanish xavfi yuqori bo'lgan dekretiv guruhlarining mavjudligi; 5) asta-sekin tarqalishi; 6) kasallikning epidemik tus olmasligi va boshqalar. Profilaktik chora-tadbirlar. Gimenolepidozlarga qarshi muvaffaqiyatli profilaktik tadbirlarni amalga oshirishda aholining madaniyati va turmush darajasini yanada oshirish katta ahamiyatga ega. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni bajarish zarur bo'ladi. Aholining turli qatlamlari va ayniqsa bolalar o'rtasida sanitariya-targ'ibot tadbirlarini kuchaytirish. Profilaktik tadbirlarni doimiy ravishda amalga oshirish uchun keng jamoatchilik va mahalla faollarini jalb etish. Shaxsiy gigiena tadbirlariga qat'iy rioya qilish. Parazitologiya sohasi bo'yicha shifokorlar, o'rta va kichik tibbiyot xodimlarining malakasini doimiy ravishda oshirib borish. Rejali ommaviy tekshiruvlarda gimenolepidozlar bilan kasallangan bemorlarni faol aniqlash va ularni davolash. Invaziya tarqalishida asosiy rol o'ynaydigan aholi guruhlari orasida bemorlarni aniqlash. Bemorlarni davolash jarayonida tashqi muhitni ularning najasi va boshqa biologik ajratmalari bilan zararlanishiga yo'l qo'ymaslik. Doimiy ravishda gelmintozlarning yuqish mavsumini, gelmintozlarning ko'plab nobud bo'ladigan muddatlarini aniqlash.

Gimenolepidozning epidemiologik xususiyatlari va uning profilaktik choralarni takomillashtirish

Giemenolepidoz — bu giemenolepis qurtlari (*Hymenolepis nana* va *Hymenolepis diminuta*) sabab bo'ladigan parazitlar kasallik bo'lib, asosan oshqozon-ichak tizimini ta'sir qiladi. Ushbu kasallik global miqyosda tarqalgan bo'lib, ayniqsa, sanitariya sharoitlari yomon bo'lgan hududlarda keng tarqalgan. Giemenolepidozning epidemiologik xususiyatlarini o'rganish va profilaktik choralarini takomillashtirish sog'liqni saqlash tizimining muhim vazifalaridan biridir.

Epidemiologik xususiyatlar

1. Tarqalish joylari:

- Giemenolepidoz ko'proq tropik va subtropik mintaqalarda uchraydi. Bu kasallikning tarqalishi sanitariya va gigiena sharoitlariga, shuningdek, iqlim sharoitlariga bog'liq.

- Qishloq joylarida, aholining zich yashashi va sanitariya sharoitlarining yomonligi giemenolepidozning yuqori darajada tarqalishiga olib keladi.

2. Infektsiyalangan populyatsiyalar:

- Bolalar va yoshlar giemenolepidozga ko'proq moyil, chunki ularning immun tizimi hali to'liq rivojlanmagan.

- Gigiyena qoidalariga rioya qilinmaydigan aholi guruhlari (masalan, qishloq joylarida) kasallikka ko'proq chalinadi.

3. Tashuvchilar:

- Giemenolepis qurtlari inson va hayvonlarda yashay oladi. Ularning infeksiyalari asosan ifloslangan oziq-ovqat va ichimlik suvi orqali o'tadi.

- Hayvonlar (masalan, sichqonlar) giemenolepidozning asosiy tashuvchilari hisoblanadi.

4. Kasallik belgilari:

- Kasallik belgilari yengil yoki og'ir bo'lishi mumkin. Odatda oshqozon-ichak tizimida og'riq, diareya, qusish va vazn yo'qotish kabi simptomlar kuzatiladi

- Ba'zi hollarda, kasallik asimptomatik bo'lishi mumkin, bu esa uning tarqalishini yanada murakkablashtiradi.

Profilaktik chora-tadbirlar

1. Sanitariya va gigiena:

- Gigiena qoidalariga rioya qilish — qo'llarni muntazam ravishda yuvish, oziq-ovqatlarni to'g'ri tayyorlash va saqlash.

- Yuqori sifatli ichimlik suvi ta'minoti va chiqindilarni to'g'ri boshqarish.

2. Ta'lim va ma'rifat:

- Aholini giemenolepidoz haqida xabardor qilish va profilaktik choralar haqida ma'lumot berish.

- O'z-o'zini himoya qilish usullarini o'rgatish, masalan, oziq-ovqatni to'g'ri tayyorlash va iste'mol qilish.

3. Hayvonlarni nazorat qilish:

- Hayvonlarning sog'lig'ini nazorat qilish va parazitlarga qarshi davolash.

- Sichqonlar va boshqa hayvonlarni nazorat qilish, ularning yashash joylarini tozalash.

4. Sog'liqni saqlash tizimi:

- Sog'liqni saqlash muassasalarida muntazam tekshiruvlar o'tkazish va kasallik belgilarini erta aniqlash uchun dasturlar ishlab chiqish.

• Kasallik tarqalishini oldini olish uchun profilaktik emlash dasturlarini joriy etish.

5. Ijtimoiy tadbirlar:

• Qishloq joylarida sanitariya sharoitlarini yaxshilash, toza ichimlik suvi ta'minoti va chiqindilarni to'g'ri boshqarish orqali kasallikning tarqalishini oldini olish.

• Jamoatchilikni jalb qiluvchi tadbirlar o'tkazish, masalan, sanitariya haftaliklari yoki aksiyalar.

Gimenolepidozning epidemiologik xususiyatlari va uning tarqalishi haqida ma'lumotlar kasallikning oldini olish uchun zarurdir. Sanitariya va gigiena qoidalariga rioya qilish, aholini xabardor qilish, hayvonlarni nazorat qilish va sog'liqni saqlash tizimini takomillashtirish orqali gimenolepidozning tarqalishini kamaytirish mumkin. Ushbu chora-tadbirlar nafaqat gimenolepidozga, balki boshqa parazitlar kasalliklarga qarshi kurashda ham samarali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotla va havolalar

1. Kodirovich B. D. Epidemiology and Prevention of Covid-2019 //Miasto Przyszłości. – 2024. – T. 53. – C. 84-87.
2. Qodirovich B. D. et al. VIRUSLI GEPATIT A NING OLDINI OLISH VA EPIDEMIOLOGIYASI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 33. – №. 1. – C. 94-97.
3. Usmonovna V. M., Qodirovich B. D. SCIENTIFIC ANALYSIS OF VIOLENT INFECTIOUS DISEASES AND THEIR CONTROL //EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE. – 2023. – T. 3. – №. 9. – C. 149-153.
4. Qodirovich B. D. FIRST AID IN CASE OF ACCIDENTAL INJURY //TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – T. 3. – №. 5. – C. 181-185.
5. Qodirovich B. D. General concept of the positive impact and criteria of the science of life activity safety on human life //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – T. 11. – №. 3. – C. 172-175.